

УДК 657

Демчук О.М. к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет
Демчук Н.І. д.е.н., професор,
Ткаченко О.С. к.е.н., викладач,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Анотація. У статті обґрунтовано значення бухгалтерського обліку в управлінні сільськогосподарськими підприємствами через дослідження функцій: регулювання, планування, аналіз, контроль, облік. Досліджено взаємозв'язок інформації фінансового обліку, управлінського обліку та обліку податкових розрахунків. Висвітлено особливості формування облікової інформації щодо господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова бухгалтерський облік, сільськогосподарські підприємства, управління, облікова інформація, функції, управлінський облік.

JEL code classification: M4, M41, 48

Demchuk Elena, Ph.D., ass. prof.
Department of Accounting and Taxation
Tavriya State Agrotechnological University

Demchuk Natalia, doctor of sciences, professor
Department of Finance and Banking
Dnepropetrovsk State Agrarian and Economic University

Tkachenko Alexander, Ph.D., lecturer
Dnepropetrovsk State Agrarian and Economic University

ACCOUNTING IN ACCOUNTING AGRICULTURAL ENTERPRISES

Summary.

Problem: Agricultural enterprises operating under difficult economic conditions require a flexible system of measures aimed at improving and ensuring the management of economic activities. The main source of information for management of agricultural enterprises is the accounting data. Accounting provides the necessary information for the implementation of all management functions. An important element in the management of financial and economic activity of agricultural enterprises is accounting, the rational organization of which is a prerequisite for effective management of agricultural enterprises.

In the accounting system information about the economic activity of agricultural enterprises is formed. Therefore, the study of accounting in the management of agricultural enterprises is relevant.

The main research material. Agricultural companies established in accordance with Ukrainian legislation are required to keep records and submit financial statements, regardless of their organizational and legal forms and forms of ownership. In the accounting system, accounting information is generated. According to the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", accounting is a process of identifying, measuring, registering, accumulation, generalization, storage and transfer of information about the activities of an enterprise to external and internal users for decision-making. This Law provides an interpretation of managerial accounting, which is understood as the system of processing and preparation of information about the activities of the enterprise for internal users in the process of enterprise management.

Accounting is an independent information system, the formation of which is determined by new needs in terms of increasing its role in the management of economic processes in society. As the information system of accounting operates data that provide information for decision-making.

When organizing the accounting process, it is imperative to provide for the implementation of the functions of accounting and management and the way of their interaction. In addition to functions, accounting in the enterprise management system is also characterized by tasks, principles, requirements, components of which are divided in terms of

managerial functions.

Agricultural enterprises can successfully manage in a modern business environment, provided that an efficient management mechanism is in place, which needs proper information support. As you know, in modern terms, information is the driving force for any business. It helps you to properly assess the business environment, understand and shape the goals and objectives of future activities and, on this basis, adopt effective managerial decisions. Between financial and managerial accounting is a feedback for the exchange of relevant information. To complete the relevant tax returns, information is obtained from financial and managerial accounting.

The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" granted the right to independently determine the accounting policy, to choose the form of accounting, to approve the rules of document circulation. However, the independence of enterprises in the selection and implementation of certain elements of accounting policy should be combined with strict compliance with regulations. The accounting system should take into account the specifics of the economic activity of the enterprise, its financial status and prospects of development. To construct an accounting system, it is necessary to determine the purpose and objectives of accounting in the management of the enterprise. The purpose of accounting is to ensure the management of accurate, reliable and objective information for the determination of income and expenditure, the valuation of assets and liabilities. The objective of accounting is to enable objectively disclose and reflect the existing financial risks of enterprises for the adoption of appropriate management decisions.

Conclusions. *Summarizing all of the foregoing, it can be argued that agricultural enterprises, taking into account the peculiarities of functioning, should carry out accounting in such a way that they fully provide management information for making managerial decisions. Agricultural enterprises are accounting since the establishment of the entity.*

The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" provides an interpretation of the concepts of accounting and management accounting.

The accounting information undergoes certain conversion steps. Beginning on the basis of primary documents, it is grouped in intermediate documents (registers) and summarized in the reporting.

Improvement of the management system can be achieved through the construction and organization of an efficient accounting system that contains a subsystem of financial, managerial and tax accounting.

Key words: *accounting, agricultural enterprises, management, accounting information, functions, management accounting.*

Постановка проблеми. Сільськогосподарські підприємства, які функціонують в складних економічних умовах потребують гнучкої системи заходів, спрямованої на вдосконалення та забезпечення управління господарською діяльністю. Основним джерелом інформації для управління сільськогосподарськими підприємствами є дані бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік забезпечує отримання потрібної інформації для реалізації всіх функцій управління. Важливим елементом управління фінансово-господарською діяльністю сільськогосподарських підприємств є бухгалтерський облік, раціональна організація якого є передумовою ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами.

В системі бухгалтерського обліку формується інформація про господарську діяльність сільськогосподарських підприємств. Тому визначення місця бухгалтерського обліку в системі управління сільськогосподарських підприємств є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна система бухгалтерського обліку зорієнтована на задоволення економічною інформацією потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів щодо господарської діяльності підприємств. Широке коло питань, пов'язаних з

бухгалтерським обліком в управлінні сільськогосподарськими підприємствами, знайшло відображення в працях таких відомих вітчизняних і зарубіжних учених, як Бутинець Ф., Вінер, Н., Голов С., Задорожний З., Кірейцев Г., Огічук М., Палий В., Саблук В., Сопко В., Жук В. та інші. Проте, питанням ефективного використання бухгалтерського обліку для управління сільськогосподарськими підприємствами, не приділяється належної уваги.

Формулювання цілей статті. Основною метою написання статті є обґрунтування необхідності ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах, значимості завдань, принципів, функцій обліку та вимог, які пред'являються до нього для управління суб'єктом господарювання.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарські підприємства, створені відповідно до законодавства України, зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. В системі бухгалтерського обліку формується облікова інформація. Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації,

накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. У цьому Законі наведено трактування управлінського обліку, під яким розуміють систему обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [6].

В.В. Сопко та В.В. Сопко відзначають, що бухгалтерський облік в управлінні підприємством необхідно будувати за ознаками потреб фінансового, податкового та внутрішньогосподарського обліку. Бухгалтерський фінансовий облік визначається як комплексний системний облік усіх засобів та процесів господарської (економічної) діяльності відповідно до вимог чинного законодавства. Бухгалтерський податковий облік визначається як облік для задоволення інформаційних потреб керівництва даного підприємства (фірми) та податкових органів для одержання вірогідної інформації про господарські факти-явища та процеси, які пов'язані з податковими розрахунками. Бухгалтерський внутрішньогосподарський облік визначається як облік для задоволення інформаційних потреб керівництва певного підприємства (фірми) та його підрозділів [12].

Бутинець Ф.Ф. зазначає, що нині ми маємо нагоду, впроваджуючи в Україні складний і необхідний для життя ринковий механізм, проводити зважену політику становлення й функціонування бухгалтерського обліку, який заснований на єдиній теоретико-методологічній основі. Адже облік дійсно є джерелом справжньої насолоди для тих, хто уважно вивчає його справжнє вживання і хто з любов'ю досліджує його історію [2].

Палій В.Ф. підкреслює, що «система бухгалтерського обліку є найважливішим джерелом інформації для управління економікою підприємства та посідає провідне місце в системі економічної інформації підприємства». Наведена системність і стрункність бухгалтерського обліку виділяє його серед інших видів економічної інформації [10].

Бухгалтерський облік є самостійною інформаційною системою, формування якої визначається новими потребами в умовах підвищення його ролі в управлінні економічними

процесами в суспільстві. Як інформаційна система облік оперує даними, які забезпечують інформацію прийняття рішень.

Голов С.Ф. зазначає «для нормального виконання розглянутих функцій управління необхідна інформація. Таку інформацію має надавати, насамперед, система бухгалтерського обліку, яка виявляє і систематизує дані про господарську діяльність підприємства» [4].

Бухгалтерський облік – це сполучна ланка між господарською діяльністю і людьми, які приймають рішення. Він забезпечує:

- виявлення економічної сутності, вимірювання господарських операцій, їх реєстрацію (запис) в облікових регістрах з метою підготовки для подальшого використання;

- обробку облікових даних, забезпечення їх зберігання до визначеного моменту, а потім переробку (узагальнення) в необхідну корисну інформацію (внутрішню та зовнішню);

- передачу цієї інформації у формі звітів тим, кому вона необхідна для прийняття рішень [9].

Через це при організації облікового процесу необхідно в обов'язковому порядку передбачити реалізацію функцій обліку й управління та спосіб їх взаємодії [3].

Крім функцій, бухгалтерський облік в системі управління підприємством характеризується також завданнями, принципами, вимогами, складові яких поділяються в розрізі управлінських функцій (рис. 1).

Сільськогосподарські підприємства можуть успішно господарювати в сучасному бізнес-середовищі за умови побудови ефективного механізму управління, який потребує належного інформаційного забезпечення. Як відомо, в сучасних умовах інформація виступає рушієм будь-якого бізнесу. Вона допомагає правильно оцінити умови бізнес-середовища, усвідомити та сформулювати цілі та завдання майбутньої діяльності та на цій основі ухвалити ефективні управлінські рішення. Інформація є визначальним чинником, що характеризує рівень безпеки і аграрного бізнесу. Висока поінформованість керівників та менеджерів про бізнес-процеси та загрози дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити конкурентні переваги. В інформаційній системі сільськогосподарського підприємства значна частка припадає саме на обліково-аналітичну інформацію [14].

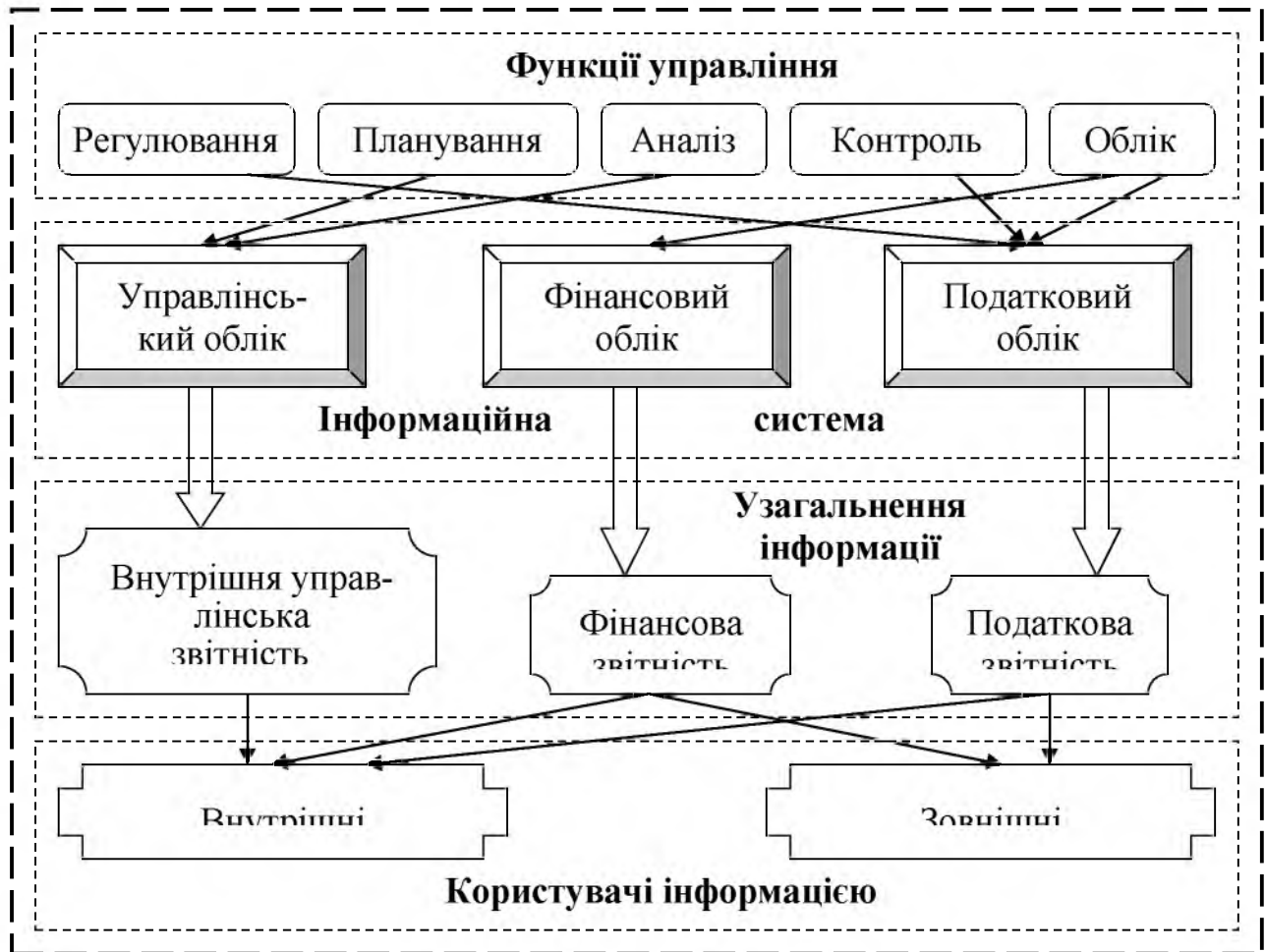

Рис. 1. Бухгалтерський облік в системі управління сільськогосподарськими підприємствами

Між фінансовим та управлінським обліком є зворотній зв'язок щодо обміну відповідною інформацією. Для заповнення відповідних податкових декларацій отримують інформацію від фінансового та управлінського обліку [5]. Рух інформації в системі обліку відображено на рисунку 2.

Облікова інформація проходить певні етапи перетворення. Формуючись на основі первинних документів, вона групується у

проміжних документах (регістрах) та узагальнюється у звітності. Враховуючи це, на нашу думку, облікова інформація, яка пройшла обробку і узагальнена у звітних формах, повинна відповідати, окрім якісних характеристик, вимогам, наведеним у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [8].

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємствам надано право самостійно визначати облікову політику,

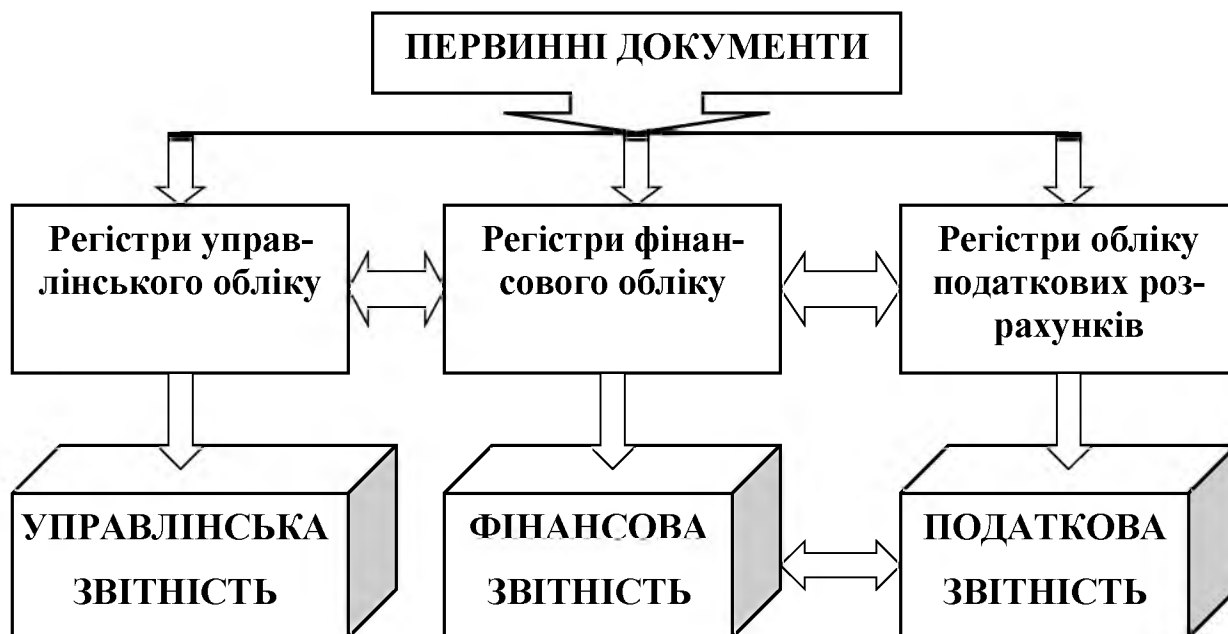

Рис. 2. Взаємозв'язок інформації фінансового обліку, управлінського обліку та обліку податкових розрахунків

обираючи форму бухгалтерського обліку, за-тверджувати правила документообігу. Проте самостійність підприємств у виборі й втіленні окремих елементів облікової політики необхідно поєднувати з суворим дотриманням нормативних актів. Система обліку має враховувати специфіку господарської діяльності підприємства, його фінансовий стан і перспективи розвитку. Для побудови облікової системи необхідно визначити мету та завдання обліку в управлінні діяльністю підприємства. Метою ведення обліку є забезпечення управління точною, достовірною й об'єктивною інформацією для визначення доходів і витрат, оцінки активів та зобов'язань. Завданням обліку є надання можливості об'єктивно розкривати і віддзеркалювати існуючі фінансові ризики підприємства для ухвалення відповідних управлінських рішень.

Кірейцев Г., розглядаючи питання організації обліково-аналітичної системи сільськогосподарських підприємств в умовах антикризового управління, зазначає, що крім зовнішніх факторів, які впливають на їх діяльність, суттєву роль у спроможності суб'єктів господарювання адаптуватися до кризових умов відіграє також підготовленість управлінського персоналу, особливо працівників інформаційної системи, на основі даних якої приймаються рішення. Він стверджує, що сучасна система обліку й бухгалтерська інформація

не відповідають основним вимогам і завданням управління [7].

Н. Правдюк, розглядаючи особливості організації фінансового обліку в сільськогосподарських підприємствах, зазначає, що його інфраструктура тепер згортається і це впливає на якість інформаційно-правового поля. На думку автора, потрібен новий науковий підхід до визначення основних напрямів змін у його структурі відповідно до класу власників і користувачів бухгалтерської інформації [11].

На недосконалість сучасних облікових процесів у сільському господарстві наголошує Уланчук В. Особливу увагу науковець звертає на їх невідповідність рівню соціально-економічного розвитку суспільства та відсутність єдиного координаційного центру управління [13].

Кірейцев Г. відзначає, що недоліки в організації обліково-аналітичної системи зумовлені порушенням принципу своєчасності, відставанням обліку від реальних економічних процесів, що відбуваються на підприємстві. Трапляються запізнення звітних даних. Наявність розривів у часі між моментом одержання інформації і моментом її використання для прийняття рішень знижує ефективність діяльності підприємства в цілому [7].

Схожої думки дотримуються Бандура Д. та Вейкрута Л. Розглядаючи функціональну роль обліку в управлінні підприємством, вони

також звертають увагу на недоліки існуючої системи облікової інформації:

– запізніле надходження та надання інформації, що призводить до затримки в ухваленні рішень і впливає на оперативність управлінських дій;

– дублювання інформаційних потоків на різних рівнях управління і водночас нестача окремих видів інформації; відсутність комплексного подання необхідної та достатньої інформації [1].

У системі управління сільськогосподарськими підприємствами кожен з елементів бухгалтерського обліку забезпечує максимальну обробку та використання оперативних і звітних облікових даних.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що сільськогосподарські підприємства з огляду на особливості їх функціонування повинні здійснювати бухгалтерський облік таким чином, щоби повною

мірою забезпечувати менеджмент інформацією для прийняття управлінських рішень. Сільськогосподарські підприємства ведуть бухгалтерський облік від початку створення суб'єкта господарювання.

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» наведені трактування понять бухгалтерський і управлінський облік.

Облікова інформація проходить певні етапи перетворення. Формуючись на основі первинних документів, вона групується у проміжних документах (регістрах) та узагальнюється у звітності.

Поліпшення системи управління можна досягти шляхом побудови і організації дієвої облікової системи, яка містить підсистеми фінансового, управлінського та податкового обліку

Список літератури:

1. Бандура Д. Функціональна роль обліку в управлінні підприємством / Д. Бандура, Л. Вейкрута // Вісник Львів. ун-ту. Сер. економіки. – 2009. – Вип. 41. – С. 80–83
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: проблеми визначення / Ф.Ф. Бутинець // Вісн. ЖПТ. Серія: економічні науки. – Житомир: ЖГП, 2001. – № 17. – С. 3-14
3. Глушаченко А. І. Організація обліку в системі управління підприємств А. І. Глушаченко. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KP8K_2013/Ecopot/7_135146Яос.Mt
4. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С.Ф. Голов. – К.: "СКАРБИ", 1998. – 384с.
5. Задорожний З.В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві: [монографія] / З.В. Задорожний. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 336 с..
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
7. Кірейцев Г. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства в умовах антикризового управління / Г. Кірейцев, В. Нехай // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 3. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2009_3/3_Kireyts.pdf.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
9. Осмятченко В. О. Функції бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних технологій / В. О. Осмятченко. - Вісник ЖДТУ - 2010. - № 2. - С. 163-166. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vep.ztu.edu.ua/issue/view/4135>
10. Палий В.Ф. Бухгалтерский учёт в системе экономической информации. – М.: Финансы, 1975. – 158 с.
11. Правдюк Н. Особливості організації фінансового обліку в сільськогосподарських підприємствах / Н. Правдюк // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 12. – С. 115–121
12. Сопко В.В. Бухгалтерський облік – базовий інструмент державної регульовальної політики забезпечення фінансово-економічної стабільності та економічного розвитку / В.В. Сопко, В.В. Сопко // Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. – 2012. – Т. 133. – С. 115–125.
13. Уланчук В. Удосконалення первинного обліку в аграрних підприємствах – вимога сьогодення / В. Уланчук, Н. Оляднічук // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 1. – С. 120–124.
14. Царук В.Ю. Бухгалтерський облік у системі стратегічного управління аграрним підприємством / В. Ю. Царук // Економічний аналіз: зб. наук. – Тернопіль. – 2017. – Том 27. – № 1. – С. 280-285.

References

1. Bandura, D. and Vejkruta, L. (2009), "Funktsional'na rol' obliku v upravlinni pidprijemstvom", *Visnyk L'viv. un-tu. Ser. Ekonomiky*, vol. 41, pp. 80–83.
2. Butynets', F.F. (2001), "Bukhhalters'kyj oblik: problemy vyznachennia", *Visn. ZhPT. Seriya: ekonomichni nauky*, vol. 17, pp.

3-14.

3. Hlushachenko, A. I. "Orhanizatsiia obliku v systemi upravlinnia pidpriemstv", available at: http://www.rusnauka.com/12_KP8K_2013/Econot^7_135146Яoc.Mт (Accessed 2 December 2017)
4. Holov, S.F. (1998), *Upravlencheskij buhgalterskij uchet* [Management accounting], SKARBY, Kyiv, Ukraine.
5. Zadorozhnyj, Z.V. (2006), *Vnutrishn'ohospodars'kyj oblik u budivnytstvi* [Internal accounting in construction], Ternopil, Ukraine.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "Pro bukhhalters'kyj oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Accessed 1 December 2017)
7. Kirejtsev, H. and Nekhaj, V. (2009), "Accounting and analytical system of the agricultural enterprise in the conditions of crisis management", *Oblik i finansy APK*, [Online], vol. 3, available at: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2009_3/3_Kireyt.pdf. (Accessed 2 December 2017)
8. Ministry of Finance of Ukraine (2013), National Accounting Standard (Standard) 1 "General Requirements for Financial Statements", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (Accessed 1 December 2017)
9. Osmiatchenko, V. O. (2010), "Accounting functions in the use of information technologies", *Visnyk ZhDTU*, [Online], vol. 2, available at: <http://ven.ztu.edu.ua/issue/view/4135> (Accessed 1 December 2017)
10. Palij, V.F. (1975), "Buhgalterskij uchjot v sisteme jekonomicheskoy informacii" [Accounting in the system of economic information], Finance, Moskva, SSSR.
11. Pravdiuk, N. (2005) "Features of the organization of financial accounting in agricultural enterprises", *Oblik i finansy APK*, voi. 12, pp. 115–121
12. Sopko, V.V. and Sopko, V.V. (2012) "Accounting - a basic instrument of the state regulatory policy for ensuring financial and economic stability and economic development", *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*. voi. 133, pp. 115–125.
13. Ulanchuk, V. and Oliadnichuk, N. (2006) "Improvement of primary accounting in agrarian enterprises is a requirement of the present", *Oblik i finansy APK*, voi. 1, pp. 120–124.
14. Tsaruk, V.Yu. (2017) "Accounting in the system of strategic management of agrarian enterprises" *Ekonomichnyj analiz: zb. Nauk*, voi. 1, pp. 280-285